

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI

TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ

REVISTĂ DE GÂNDIRE ȘI SPIRITUALITATE CREȘTINĂ

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

SERIE NOUĂ – ANUL XXX (XCVI), Nr. 5-8, MAI-AUGUST 2020

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ
REVISTĂ DE GÂNDIRE ȘI SPIRITUALITATE CREȘTINĂ

CUPRINS

FAMILIA CREȘTINĂ ÎN CONTEMPORANEITATE

Pr. prof. univ. dr. Ioan Cristinel TEȘU , <i>Familia în era digitală (I)</i>	5
Pr. conf. univ. dr. habil. David PESTROIU , <i>Maica Domnului – model pentru familia creștină. Realități misionare actuale privind preacinstirea Maicii Domnului</i>	25
Pr. Vasile BURLACU , <i>Preoții misionari din spitale – mesageri ai bunătății în mijlocul suferinței</i>	45
Fr. Prof. PhD. Bassam NASSIF , <i>Revisiting the Marital Household as the ‘Little Church’</i>	57
Drd. Vasile POSTOLACHI , <i>Maica Domnului în scrierile apocrife atribuite unor personalități vechi testamentare (II)</i>	72
Pr. cercet. III dr. Liviu PETCU , <i>Inscripțiile creștine timpurii, latinești și grecești – dovezi incontestabile ale practicii botezării copiilor mici (I)</i>	87
Pr. dr. Lucian-Mihăiță FILIP , <i>A Critical Review of Andrew Louth, Discerning the Mystery: An Essay on the Nature of Theology</i>	105
Drd. Vlad Adrian GHIȚĂ , <i>Violența în islamul contemporan</i>	118
PhD. Cand. Arpine PAPIKYAN , <i>The Mechanisms of Implementing Forced Secularization in Soviet Armenia: The Case of the Armenian Apostolic Church</i>	128
Pr. drd. Cosmin-Florin BIRIȘ , <i>Patriarhii Bisericii Ortodoxe Române și Dialogul Ecumenic</i>	140

PĂRINȚII BISERICII (TRADUCERE)

Sfântul ANASTASIE SINAITUL , <i>Cuvântul I la tâlcuirea anagogică duhovnicească a celor șase zile ale creației</i> (Laura ENACHE, trad.; Pr. Dragoș BHRIM, ed.)	151
---	-----

RECENZII

EUSTRATIE din Constantinopol , <i>Despre starea sufletelor după moarte</i> , traducere din limba greacă veche, studii, note de Ieromonah Arsenie Pohrib, (col. Teologie Bizantină 1), Editura Doxologia, Iași, 2020 (Florin CRÎȘMĂREANU)	185
--	-----

Răzvan BRUDIU , „ <i>Cu moartea pe moarte călcând</i> ”. <i>Dimensiunea liturgic-misiologică a slujbei înmormântării</i> , Editura Felicitas, Stockholm, 2020 (Drd. Alexandru-Nicolae AGIGNOAEI)	194
Pr. Nicolae CHIFĂR, Dragoș BOICU , Imperiu și sacerdoțiu. <i>Dinamica raporturilor Biserică-Stat în Imperiul Romano-Bizantin (306-867)</i> , Editura Doxologia, Iași, 2016 (Dr. Ștefan MĂRCULEȚ)	199

FAMILIA ÎN ERA DIGITALĂ (I)

Pr. prof. univ. dr. Ioan C. TEȘU

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași

Abstract

Digital technology is, undoubtedly, part of the contemporary human's life. It has not only trickled into our professional activities, but it has also invaded our family, our relationships, and our own true soul. The „digital natives” generation is born and rises alongside it. For these youngsters, technology is not an instrument, but a confidant and a friend. However, the effects it implies due to abusive usage are unfortunately affecting, in particular, younger ages than ever before. In the first part of the study, the author emphasizes the impact of the technological devices on the process of diminishing the quality of connection between spouses, on one hand, and between parents and their children, on the other. Numerous statistics regarding the amount of time spent in front of the PC, laptop or smartphone are presented, this period of time adding up to roughly 11 years of life. The outlook is one of morality. Without dispraising technology, the author advices his readers on approaching a more purposeful manner of digital usage, thus promoting the cultivation of attitudes and activities which lead to a better understanding of the importance of empathy, compassion and emotional resilience. In support of his ideas come the examples of quality time spend with own family, creating meaningful connections with other people and spending time finding oneself in nature.

Keywords: Digital technology, „Net Generation”, spiritual life, digital addiction, discernment.

Vocația ființei umane – iubire și mântuire

O privire morală asupra lumii și a vremurilor în care trăim va descoperi o slăbire a duhului de apropiere și comuniune dintre oameni. Cultura egoismului și a individualismului, preocuparea pentru binele personal și al unui grup restrâns de apropiați duc la slăbirea relațiilor autentice dintre oameni, la „dezînsoțirea” sau „devitalizarea” lor. Aceasta are, în mod negreșit, efecte puternice asupra ființei umane, care a fost creată pentru comuniune și nu spre a trăi în însingurare.

Unul dintre cei mai importanți predictorii ai sănătății fizice și spirituale îl constituie numărul și calitatea relațiilor sociale de care dispune o persoană, adică prietenii săi apropiați, începând cu membrii familiei. Singurătatea chiar doare. Ea nu este doar o stare de lipsă sufletească sau de gol interior, ci afectează fizic aceiași centri cerebrali, ca și durerea fizică, fiind resimțită atât la nivel sufletec, dar și fizic¹.

Studiile privind originea și vocația ființei umane evidențiază importanța unor relații sociale fericite, pentru starea de împlinire a ei. Cei mai valoroși terapeuți de familie au demonstrat că bărbații căsătoriți își lungesc viața cu opt ani (cam tot atât cât face o atitudine optimistă de viață), iar femeile, în cazul în care sunt împlinite, cu patru ani².

Bucuria prietenilor adevărați devine și bucuria noastră. Un studiu laborios a arătat că atunci când prietenii locuiesc într-un perimetru de 2 km, bucuria unuia dintre ei, împărtășită celuilalt, îi îmbunătățește celui din urmă starea de bine sufletec, în proporție de 25%. Dacă acesta transmite mai departe, unui alt prieten comun, bucuria celui dintâi, îi adaugă acestuia cu 10% mai multă împlinire. Dacă și acesta o transmite unui al treilea, îi adaugă 5,6% fericire. Or, pentru ca o persoană să-și adauge fericirii sale 2%, îi trebuie 5.000 de dolari. Alți cercetători au calculat ce sumă de bani ar putea acoperi lipsa oricărui prieten și s-a constatat că aceasta ar trebuie să fie de minim 6.000 de euro pe lună³. Bani cu ajutorul cărora, probabil, persoana lipsită de afecțiunea prietenilor și de căldura prietenilor să-și anestezieze durerea și să-și păcălească, prin distracții variate, conștiința. Numai că, în momentul în care se trezește din mirajul și dulceața efemeră a acestora, realizează, din nou, starea în care se află, precum și neputința tuturor mijloacelor de *loisir* și distracție de a-i umple existența și a-i da sens înalt vieții.

¹ John T. Cacioppo, William Patrick, *Singurătate. Natura umană și nevoia de conexiune umană*, traducere din limba engleză de Radu Șorop, Editura Vellant, București, 2018, p. 24.

² Dr. John Gottman, Dr. Julie Schwartz Gottman, Douglas Abrams, Dr. Rachel Carlton Abrams, *Totul despre femei. Ghid pentru bărbați*, Editura Niculescu, București, 2017, p. 218.

³ Jordi Quoidbach, *De ce trăiesc mai mult oamenii fericiți*, traducere, adaptare, redactare, corectură: Daniel Voinea, House of Guides Publishing Group, s.l. p. 2011, p. 31.

Și astfel cade, din nou, în plasa și în robia lor. Dureri mai mari cer plăceri sporite, iar acestea conduc la suferințe și mai intense. Și tot așa, din durere în durere, prin intermediul plăcerilor trecătoare, din cădere în cădere, cu scurte momente de ridicare, spre epuizarea puterilor lui fizice și sufletești. Într-adevăr, un prieten bun prețuiește mai mult decât aurul sau, precum spune proverbul: „Avem atât de puțini prieteni buni, încât nu ne permitem luxul să pierdem vreo unul”.

Sfântul Ioan Gură de Aur († 407) considera că un prieten adevărat este un „al doilea eu”, alături de care putem înfrunta arșița și gerul, exilul și străinătatea. În lipsa unul astfel de prieten bun, nici țara nu ni-i țară, nici casa nu ni-i casă, nici viața nu ni-i viață. Sau cum atât de frumos o spunea Sfântul Părinte: „Prietenul adevărat este mai plăcut decât chiar viața prezentă, căci mulți după încetarea din viață a unor asemenea prieteni, nu mai doresc să trăiască. Cu un asemenea prieten, cineva poate suferi și exilul, iar fără prieteni nu poate trăi nici în propria sa țară. Cu un asemenea prieten chiar și sărăcia este suportabilă, iar fără dânsul și sănătatea și bogăția sunt de nesuferit. În persoana unui asemenea prieten el are un al doilea eu”⁴.

Existența unor prieteni de suflet, apropiați și atașați, ne sporește și ne îmbogățește bucuriile vieții, printre numeroasele necazuri de care avem parte, după cum lipsa lor ne face singurătatea și mai apăsătoare.

Omul nu a fost creat pentru singurătate, ci pentru comuniune, prin primire și dăruire de iubire. El simte permanent nevoia de a-și afla un suflet confident și drag, cu care să împărtășească bucuriile și încercările vieții prezente. Căci, alături de un astfel de suflet, „bucuriile se dublează, iar necazurile se înjumătățesc”. Simte nevoia de a găsi un umăr pe care să își plece fruntea obosită și îngândurată, spre căutarea păcii lăuntrice pierdute, o mână care să îl strângă și să îl sprijine în momentele grele, un braț care să îl cuprindă și să îl susțină, atunci când nu mai are sprijin.

⁴ Sfântul Ioan Gură De Aur, „Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni. Omilia II”, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1855, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1905, p. 181, în „Lumina Sfințelor Scripturi (Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur), antologie și studii introductive”, drd. Liviu Petcu, Editura Trinitas, Iași, 2007, p. 686.

Lumea în care trăim ne oferă numeroase oportunități pentru legarea și dezvoltarea relațiilor interumane, chiar a prietenilor și relațiilor de prietenie și afecțiune. Oriunde ne-am afla, avem numeroase mijloace prin care să comunicăm cu ei, iar comunicarea, ca revelare a celuilalt și ca autodescoperire de sine, este o cale spre comuniune și fuziune spirituală.

Nu putem iubi cu adevărat decât ceea ce cunoaștem profund și nu putem cunoaște deplin decât ceea ce iubim real, înalt și curat. Cunoașterea și iubirea se întrețin și se dezvoltă una pe alta. Un anume fel de cunoaștere a ceea ce este frumos și bun în viața cuiva, ni-l apropie sufletește. La fel, iubirea sinceră ne ajută să-l cunoaștem și să pătrundem tot mai adânc și profund în universul de taine pe care îl reprezintă viața și sufletul celuilalt. Iubirea angajează cunoașterea; cunoașterea sporește iubirea.

Iar dintre persoanele apropiate, familia ni le oferă pe cele mai dragi. Totul începe și se încheie în familie, pentru că ea ne oferă bucuriile cele mai frumoase, mai înalte și mai curate. Neîmplinirea în viața de familie nu este doar o „scădere” particular, ci înseamnă însăși prăbușirea persoanei, ca vocație și sens. În momentul în care se pierd aceste valori ale familiei, nu se distruge doar o căsnicie, ci se subminează ființa unui neam. Când familiile sunt stabile, statornice și puternice, neamul întreg are de profitat. Când, însă, valorile ei sunt relativizate, ignorate, încălcate, pervertite, nu este afectată doar familia, ci însuși neamul din care ea face parte. Antropologul britanic John D. Urwin a făcut un studiu aprofundat asupra a optzeci de civilizații care au dispărut de-a lungul a 4000 de ani. El a descoperit că, în evoluția acestui proces, există un punct comun. De fiecare dată, s-a început cu un set de valori morale conservatoare, punându-se accent asupra familiei. După un timp, aceste principii au devenit tot mai laxe, valorile morale au dispărut și familia a avut de suferit. În toate cazurile, pe măsură ce familia s-a deteriorat, civilizația căreia se subscria a început să se destrame; în toate aceste optzeci de cazuri, prăbușirea unui popor a avut o strânsă legătură cu destrămarea familiei. În majoritatea cazurilor, civilizația a dispărut după o generație, în raport cu dispariția familiei⁵. Din acest motiv, familia și valorile ei morale trebuie păstrate

⁵Zig Zilgar, *Secretul căsniciei fericite. Idila poate dura o viață*, Ediția a II-a, traducere din engleză de Irina-Margareta Nistor, Curtea Veche, București, 2017, p. 20.

ca un adevărat bastion de rezistență în fața tuturor încercărilor, ispitelor și frământărilor.

Intruziunea tehnologiei digitale în viața omului contemporan

Jean-Claude Larchet, referindu-se la pătrunderea tehnologiei în viața omului contemporan, afirma: „Nici o altă tehnologie nu s-a infiltrat în activitatea noastră zilnică pentru un timp atât de îndelungat, nu a solicitat atenția și intervenția noastră atât de constant, nu a invadat atât de mult viața noastră privată, familială și privată, nu a pătruns atât de profund în lăuntrul vieții noastre sufletești. Nici o altă tehnologie nu a transformat atât de mult raporturile noastre cu spațiul și timpul, felul nostru de a vedea lumea, relațiile noastre cu ceilalți, reprezentarea pe care o avem despre noi, natura și ritmul activităților noastre de la serviciu și din timpul liber, forma noastră de comunicare, ca și natura, structura și forma vieții noastre psihice și intelectuale. Și nici o altă tehnică, prin influența exercitată asupra modului nostru de a fi, care constituie textura existenței noastre, nu a avut un impact atât de important asupra vieții noastre spirituale⁶”.

Iar Nicholas Carr, observând efectele lumii virtuale asupra propriului suflet, constata stupefiat: „În ultimii ani, am avut senzația neplăcută că cineva, sau ceva, a meșterit prin creierul meu, reconfigurând circuitele neuronale și reprogramând memoria. Mîntea mea nu e pe ducă – pe cât se poate –, dar se modifică. Nu mai gîndesc așa cum obișnuiam să o fac. O simt cel mai tare atunci când citesc. Eram obișnuit să-mi pară ușor să mă scufund într-o carte sau într-un articol lung. Mîntea mea era prinsă în urzeala narativă sau în meandrele argumentării și-mi petreceam ore în șir cutreierînd agale prin lungi fragmente de proză. Rar mi se întîmplă. Acum concentrarea mea începe să o ia razna după o pagină sau două. Devin agitat, pierd șirul, încep să caut altceva de făcut. Mereu am senzația că-mi târîi creierul îndărătnic, forțîndu-l să revină la text. Lectura profundă, care obișnuia să vină firesc, a devenit un efort⁷”.

⁶Jean-Claude Larchet, *Captivi în internet*, în românește de Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2018, pp. 5-6.

⁷Nicholas Carr, *Superficialii. Efectele internetului asupra creierului uman*, traducere din engleză de Dan Crăciun, Editura Publica, București, 2012, p. 23.

Încercând să identifice cauzele acestei transformări din mintea și din viața sa, același autor constata: „Cândva, prin 2007, un șarpe de îndoială s-a strecurat târâș în info-paradisul meu. Am început să bag de seamă că netul exercita asupra mea o influență mult mai puternică și mai vastă decât o făcuse vreodată vechiul meu PC solitar. Nu era doar faptul că stăteam atât de mult holbându-mă la un monitor. Nu era doar faptul că atât de multe dintre obiceiurile și rutinele mele se schimbau pe măsură ce deveneam tot mai deprins cu și tot mai dependent de site-urile și serviciile de pe net. Chiar felul în care funcționa creierul meu păreau să se schimbe. Atunci a început să mă preocupe incapacitatea mea de a da atenție unui lucru mai mult de câteva minute. La început, am socotit că problema era un simptom de atrofiere a minții la vârsta mijlocie. Însă creierul meu, mi-am dat seama, nu doar o lua razna. Era flămând. Cerea să fie hrănit așa cum îl hrănea netul – și cu cât înghițea mai multă hrană, cu atât foamea sporea. Chiar și atunci când nu eram lângă computer, tânjeam să-mi verific mailul, să clichez pe linkuri, să fac ceva Googling. Voiam să fiu *conectat*. Așa cum Microsoft Word mă transformase într-un procesor de cuvinte în carne și oase, internetul, am simțit, mă transforma în ceva asemănător cu o mașină de procesare a datelor de mare viteză, un HAL uman. Mi s-a făcut dor de vechiul meu creier”⁸.

În lipsa unei stări de trezvie, adică de pază atât față de provocările exterioare, cât și de trăirile noastre lăuntrice, vulnerabilitatea față de atracția tehnologiei digitale este lângă noi, la un click distanță.

În privința timpului petrecut în fața televizorului, același Jean-Claude Larchet constata că europenii petrec zilnic, în medie, în fața ecranului, 3 ore și 48 de minute⁹. Preferințele generației mature pentru televiziune au fost înlocuite, la cei mai tineri, de atracția față de internet, la care au acces de pe diferite dispozitive (PC, tabletă, laptop, telefon inteligent etc). Acestea sunt mult mai accesibile și mai confortabile, oferind opțiuni nenumărate de petrecere a timpului. Dacă urmărirea unui program TV implica întrunirea întregii familii, de obicei în sufragerie sau living, și urmărirea în comun a aceluiași program, mai nou, trei sau patru membri ai acesteia se

⁸ *Ibidem*, pp. 36-37.

⁹ J.-C. Larchet, *Captivi în internet...*, p. 13.